

МЦПД

Міжнародний
Центр
Перспективних
Досліджень

ВІДНОСИНИ УКРАЇНА-ЄС: ТЕСТ НА МІЦНІСТЬ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
НІДЕРЛАНДСЬКИЙ ПАТ ДЛЯ ЄВРОПИ ПЕСИМІСТІВ.....	4
БЕЗВІЗОВИЙ ШАНС.....	6
АСОЦІАЦІЯ ПО-УКРАЇНСЬКИ: ВЕРБАЛЬНА ЧИ РЕАЛЬНА?..	7
ЧАС ДЛЯ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ	8
У ПОШУКАХ МАГІЧНОЇ ФОРМУЛИ.....	10

ВСТУП

Починаючи з кінця 1990х років співробітництво з ЄС перетворилося на головний пріоритет зовнішньої політики України, а європейська інтеграція стала важливим чинником низки процесів всередині та навколо нашої держави. Європейська інтеграція почала сприйматися як засіб модернізації і пришвидшення внутрішніх реформ з метою вступу до ЄС. У суспільному сприйнятті український шлях до ЄС уособлювали Угода про асоціацію (УА), поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) та запровадження безвізового режиму. Майдан, який пройшов під європейськими гаслами, відкрив вікно можливостей для досягнення швидкого прогресу у реалізації євроінтеграційного курсу. Однак, через три роки після початку Євромайдану повноцінне набуття чинності УА виглядає непевним, невирішеним залишається питання безвізового режиму, ПВЗВТ призвела до значного скорочення двосторонньої торгівлі, а питання перспективи членства України в ЄС взагалі знято з порядку денного відносин на декілька десятиліть вперед.

Що не так у відносинах Україна – ЄС? Де проблеми, які не дозволяють досягти швидкого прогресу європейської інтеграції? Чи взагалі доречно говорити про євроінтеграцію в умовах, коли УА не передбачає членства, для низки держав-членів ЄС вступ України виглядає неприйнятною альтернативою, а в самому ЄС проходять дезінтеграційні процеси? Як здійснювати євроінтеграційні реформи в умовах російської агресії і значного послаблення інституційної спроможності органів державної влади України, все більшої внутрішньополітичної турбулентності та соціально-економічного падіння, яке відбулося в нашій країні за останні роки? І чи існує магічна формула, з допомогою якої можна уникнути провалу євроінтеграції і перетворити усі ці виклики у нові можливості для України?

НІДЕРЛАНДСЬКИЙ ПАТ ДЛЯ ЄВРОПИ ПЕСИМІСТІВ

Попри те, що безпосередньо з самим текстом угоди знайоме переважно лише вузьке коло експертів, УА сприймалась в українському суспільстві протягом останнього десятиліття як символ європейської мрії, «квиток» в ЄС. Хоча угода чітко вказує на те, що вона не є шляхом до членства і не визначає модальностей майбутніх відносин, вся увага українського суспільства була прикута не до цього факту чи до балансу переваг і зобов'язань, взятих Україною на себе в угоді, а до дилеми «підпише чи не підпише» її колишній президент України Янукович на саміті Східного партнерства у Вільнюсі у листопаді 2013 року. Відмова від підписання УА була сприйнята як зрада європейських очікувань українського суспільства, що призвело до драматичних подій на Майдані та зміни політичного режиму у лютому 2014 року. На хвилі єврооптимізму УА була двічі підписана з українського боку в березні та червні 2014 року, а вже з листопада 2014 року розпочалося тимчасове застосування УА у частині зобов'язань ЄС щодо доступу українських товарів до ринку ЄС. З 1 січня 2016 р. розпочалося повноцінне тимчасове застосування на взаємній основі частин УА, які регулюють торгівлю та питання, які пов'язані з торгівлею.

Впродовж 2014-2015 рр. УА ратифікували 24 з 28 держав-членів ЄС, а на початку 2016 р. до переліку країн, які завершили процедуру ратифікації, приєдналися Греція, Кіпр та Бельгія. Якщо початок процесу ратифікації відбувався в умовах, коли вся Європа все ще перебувала під враженням героїзму українців з прапорами ЄС на Майдані, то на час нідерландського референдуму в ЄС вже панували критичні оцінки щодо стану реформ та боротьби з корупцією в Україні і, що важливіше, все потужніші євроскептичні та анти-іммігрантські настрої. Завершенню процесу ратифікації УА завадив консультативний референдум у Нідерландах у квітні 2016 р., на якому 61% голландських виборців проголосували проти угоди ЄС з Україною.

Попри те, що волевиявлення громадян є свого роду «священним» проявом демократії, нідерландський референдум заслуговує на термін «абсурдний», оскільки голосування по суті відбувалося проти того, чого в УА не існує: перспективи вступу України в ЄС, можливості працевлаштування українців тощо. Проти відсутності цих положень мали би виступати самі українці, якраз Україну кінцевий баланс переваг ті зобов'язань сторін, зафіксований в угоді, мав би не влаштовувати. Але «міф», створений навколо угоди, спрацював не зовсім там і не зовсім так, як очікувалось. На сьогоднішній день так і не досягнуто розуміння щодо шляхів врегулювання позиції Нідерландів стосовно ратифікації та її умов, а також правового статусу УА у цілому у випадку незавершеності процесу ратифікації чи прийняття ЄС додаткового документу стосовно УА.

Фактично, відносини Києва та Брюсселя дедалі більше стають заручником системної кризи всередині ЄС. Інтенсифікація євроінтеграції України співпала із безпрецедентним заглибленням ЄС у внутрішні проблеми та протиріччя. Чого лише вартують фінансові проблеми єврозони, міграційна криза, безпекові виклики на схід та південь від ЄС, Брекзїт, питання демократичності процесів прийняття рішень в ЄС та відображення в роботі «Брюсселю» проблем звичайних громадян Союзу, як і нездатність політичного керівництва ЄС надати «прості і ефективні» рецепти подолання кризи... Все це створило несприятливі умови для ратифікації навіть такої «безпроблемної» з точки зору інтересів ЄС угоди як УА з Україною. Неспроможність установ ЄС подолати ці виклики призводить до зменшення легітимності європейських інституцій та ідеї об'єднаної Європи. А це у свою чергу лише посилює відцентрові та євроскептичні настрої, які ставлять національні інтереси вище загальноєвропейських, і унеможлиблює атмосферу євроентузіазму та взаємної підтримки, що існувала в ЄС 20 років у часи минулого розширення Євросоюзу.

У такій ситуації основна увага лідерів ЄС прикута до призупинення дезінтеграційних тенденцій і збереження єдності, без якої неможливе вирішення будь-якої проблеми всередині ЄС. При цьому відносинам ЄС з сусідами відведена другорядна роль, стосунки з ними все більше розглядаються через призму позитивного чи негативного впливу внутрішньополітичного дискурсу в країнах ЄС.

У свою чергу, системна криза ЄС ставить Україну перед викликами, які негативно позначаються на європейській інтеграції України. Відсутність єдності всередині ЄС буде гальмувати прийняття будь-якого важливого рішення, яке стосується не лише внутрішніх справ ЄС, а й відносин із зовнішніми партнерами. Нідерландський референдум може бути далеко не останнім випадком, коли позиція однієї з держав-членів може ускладнити зближення України з ЄС. Нещодавнє зволікання уряду бельгійського регіону Валлонія навколо підписання Всеосяжної економічної і торговельної угоди між Канадою та ЄС (СЕТА) показало, що внутрішні протиріччя в ЄС можуть зашкодити не лише конструктивним відносинам з економічно слабкими країнами Східного партнерства (Україна, Молдова, Грузія), а й з лідерами світової економіки.

Занурення ЄС у внутрішні протиріччя може надовго відсунути Україну та інші країни Східного партнерства на периферію пріоритетів Брюсселя. Будь-яка ідея подальшого зближення України з ЄС буде критично сприйматися серед європейської еліти з огляду на безпекові міркування та «втому від розширення». Зокрема, зволікання ЄС із наданням безвізового режиму для громадян України та Грузії викликано застереженнями щодо міграційних ризиків на тлі нерегульованості міграційної проблеми. Однак такі побоювання перебільшені: у 2015 р. громадяни України склали лише 1,7% від усієї кількості шукачів притулку в ЄС, з яких менше 2% отримали позитивне рішення.

Наступного року очікується ще більша увага ЄС до внутрішніх питань з урахуванням непростого порядку денного. Зокрема, британський уряд може розпочати переговори з Брюсселем про вихід з ЄС. Брекзїт буде пріоритетним питанням порядку денного з огляду на численні протиріччя щодо майбутніх відносин Великої Британії з континентальною Європою. Крім того, політика ЄС у найближчі кілька років буде значною мірою визначатися результатами волевиявлення одразу в трьох країнах, які складають «ядро» європейської інтеграції: Нідерландах (парламентські вибори в березні 2017 р.), Франції (президентські вибори у квітні 2017 р.) та Німеччині (парламентські вибори восени 2017 р.). Падіння довіри до правлячих сил в цих країнах та зростання рейтингу ультраправих політиків негативно позначиться на подальших процесах всередині ЄС, які у свою чергу ускладнять партнерство Києва та Брюсселя.

БЕЗВІЗОВИЙ ШАНС

На момент перемоги Майдану в ЄС існував політичний консенсус щодо необхідності «винагородження» героїзму і жертв українців хоча би таким кроком, як надання безвізового режиму для України. Президент Порошенко цілком обґрунтовано заявляв про надії щодо запровадження безвізового режиму до кінця 2014 чи травня 2015 року. Однак станом на кінець 2016 року дата надання безвізового режиму Україні все ще залишається на стадії невизначеності. Хоча Україна виконала всі вимоги Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму, включаючи систему електронного декларування, рішення про скасування віз для українських громадян було схвалено лише на рівні Європейської Комісії та Комітету Європейського Парламенту із громадянських свобод та внутрішніх справ. Для безвізових поїздок українських громадян, які мають біометричні паспорти, необхідна згода Європейського Парламенту та Ради ЄС. Однак міграційні побоювання Франції, Німеччини та інших країн поставили рішення ЄС про надання безвізового режиму Україні, Грузії та Косово у залежність від вдосконалення механізму тимчасового призупинення безвізових поїздок.

Спочатку повільність з виконанням Плану дій, а тепер - розходження всередині ЄС навколо механізму тимчасового призупинення безвізового режиму постійно відсовують термін надання безвізового режиму для громадян України. Відповідно до інституційної процедури, Європейська Комісія, Європейський Парламент та Рада мають дійти згоди щодо вдосконалення цього механізму. Всередині ЄС зараз відбувається дискусія навколо того, яка інституція і на якому етапі має приймати рішення про тимчасове призупинення безвізового режиму. Відповідно до проекту змін до Директиви ЄС/539/2001, пропонується збільшити підстави для призупинення безвізу (зростання ризиків для внутрішньої безпеки та громадського порядку держави-члена ЄС), скоротити звітний період (з шести місяців до двох місяців), пришвидшити час для прийняття призупинення безвізу (з трьох місяців до одного місяця) та зобов'язати Європейську Комісію здійснювати щорічний моніторинг за дотриманням безвізових критеріїв. Однак ключові інституції ЄС досі не можуть дійти згоди щодо цієї пропозиції, без прийняття якої неможливо надання безвізового режиму громадянам України.

Зволікання з безвізовим режимом містить низку серйозних загроз. **Запровадження безвізу мало стати ключовою «перемогою» України на євроінтеграційному шляху, підтвердженням вірності вибору, зробленого на Майдані**, свідченням того, що крок за кроком, хоч дуже повільно, Україна таки рухається в правильному напрямі. На фоні соціально-економічних проблем, відсутності кардинальних реформ, анексії Криму та війни з Росією безвізовий режим мав стати успіхом, який щонайменше на 2-3 роки дасть поштовх реформам та євроінтеграції. Подальше ж відтягування з наданням безвізу, а також призупинення

пинення процедури ратифікації УА, відсутність довгострокової перспективи членства в ЄС, сумніви у ефективності зовнішньої допомоги Україні не лише можуть позбавити політичну еліту стимулів у боротьбі проти корупції та проведенні реформ. Це може стати поштовхом для **кардинальної зміни суспільного настрою у протилежному до євроінтеграції напрямі.**

АСОЦІАЦІЯ ПО-УКРАЇНСЬКИ: ВЕРБАЛЬНА ЧИ РЕАЛЬНА?

Угода про асоціацію сприймається як «путівник реформ» для українського уряду. Хоча для прийняття третьою країною проєвропейських нормативних актів та їх впровадження в життя не потрібно додаткового дозволу чи регулювання з боку ЄС, наявність рамок УА сприяє систематизації та контролю над цією роботою. Однак, стан впровадження угоди через два з половиною роки після її підписання залишає бажати кращого. Так, за окремими експертними оцінками серед 85 директив та регламентів, які Україна мала прийняти до 1 листопада 2016 р., було повністю виконано лише 2 законодавчі акти (у сфері енергетики), ще 9 – частково (у сфері екології, енергетики та охорони здоров'я)¹. Основними проблемами повільного приведення законодавства України до норм ЄС, на нашу думку, є **інституційна слабкість органів державної влади**, відсутність відповідної політичної волі, лідерства, знань та вмінь з боку керівництва галузевих міністерств та відомств, недостатньо координуюча і контрольна функція відповідних структур КМУ.

Запровадження ПВЗВТ також принесло неоднозначні результати. З одного боку, після підписання УА ЄС впевнено закріпився на позиції головного торговельного партнера України, зменшивши частку Росії. Так, протягом 2013-2015 рр. частка ЄС у загальному експорті України збільшилася з 26,9% до 32,8%, а імпорту – з 37,2% до 42,1%. З іншого боку, переваги ПВЗВТ нівелюються економічною слабкістю України, яка призвела до скорочення загального обсягу зовнішньої торгівлі. Як наслідок, протягом 2013-2015 рр. експорт українських товарів та послуг до ЄС скоротився на 23,9%, а імпорт – на 41,6%.

Скорочення експорту до ЄС мало негативний вплив на основні галузі економіки України. Зокрема, з 2013 р. по 2015 р. експорт чорних металів до ЄС зменшився на 21%, зернових культур – 35%, руди, шлаку і золи – 44%, насіння і плодів олійних рослин – 48%, мінеральних палив і нафтопродуктів – 66%. Серед 10 головних товарних груп, які Україна експортує до ЄС, **позитивну динаміку показали лише деревина** (що все більше створює проблему для навколишнього середовища і може спричинити справжню природну катастрофу для українських Карпат) **та жири** рослинного і тваринного походження, постачання яких за аналогічний період збільшилося на 17% та 36% відповідно.

Скорочення імпорту України з ЄС є ще однією рисою, яка характеризує негативну динаміку двосторонньої торгівлі. Мінеральні палива і нафтопродукти є єдиною з ключових товарних груп, яка продемонструвала зростання експорту, що склав 13% у 2015 р. порівняно з 2013 р. Однак скорочення імпорту реакторів, пластмас, фармацевтики, хімічної продукції та транспортних засобів вимірюється двозначними числами у відсотковому відношенні.

Відкриття ринку ЄС мало неоднаковий вплив на різні регіони України. У 2015 р. найбільші обсяги експорту до ЄС демонстрували Київ, Донецька, Дніпропетровська, Закарпатська, Львівська та Запорізька області, сумарна частка яких складає 63,2% від загального експорту України до ЄС. Зближення України з ЄС суттєво позначилося на торгівельній динаміці окремих регіонів. Так, протягом 2013-2015 рр. низка областей продемонстрували

¹ Взято з EU-навігатор <http://www.euointegration.com.ua/navigator/>. Хоча даний інструмент, його методика і спосіб оцінювати викликають низку зауважень, у цілому він допомагає дати оцінку ходу виконання УА.

високі темпи приросту експорту до ЄС: Вінницька (56%), Одеська (34%), Рівненська (34%), Хмельницька (29%), Волинська (25%). Водночас за аналогічний період деякі регіони показали стрімке падіння експорту до ЄС: Луганська (91%), Кіровоградська (53%), Донецька (46%), Харківська (35%), Херсонська (27%).

Запуск ПВЗВТ не сприяв активізації економічних зв'язків України з ключовими торговельними партнерами нашої держави в ЄС. Так, протягом 2013-2015 рр. український експорт до Італії впав на 15%, Польщі – 22%, Німеччини – 14%, Угорщини – 41%, Нідерландів – 13%. Серед провідних торговельних партнерів в ЄС Україна змогла збільшити експорт лише до Іспанії та Румунії, зростання якого за аналогічний період склало 7% та 4% відповідно.

Зближення з ЄС не сприяло покращенню інвестиційного клімату в Україні. Впродовж 2014-2016 рр. загальна частка прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну впала на 24%, а частка країн ЄС – на 25%. Крім Нідерландів, помітно зменшився акціонерний капітал усіх провідних інвесторів ЄС в економіці України: Кіпру (38%), Німеччини (13%), Австрії (24%), Великої Британії (33%), Франції (12%) та Італії (20%).

Отже, ПВЗВТ загалом поки що **не виправдала** очікування України через низку чинників. По-перше, економічна криза в Україні позначилася девальвацією національної валюти та іншими негативними макроекономічними показниками, які призвели до скорочення обсягу торгівлі з ЄС. По-друге, технічні складності перешкоджають повноцінному доступу українських товарів на ринок ЄС та вимагають більше часу для адаптації. По-третє, відсутність належної маркетингової стратегії України гальмує попит європейських споживачів на українські товари. А головне – так **і не здійснено системні реформи** по забезпеченню верховенства права, боротьбі з корупцією та рейдерством, захисту права приватної власності та інвестицій, свободи руху капіталів, зменшення бюрократичних перешкод, податкового та правоохоронного тиску тощо. Попри політичні декларації та зобов'язання, умови для бізнесу та інвестицій в Україну зараз чи не найгірші за останні десятиліття, що унеможливує розкриття потенціалу УА.

ЧАС ДЛЯ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ

Таким чином, після майже двох десятків років спроб України стати на шлях, який веде до вступу в ЄС, та зусиль ЄС щодо створення договірних рамок, які зближуватимуть сторони, але не передбачатимуть членства України в ЄС, стан і перспективи відносин України та ЄС залишають більше запитань, ніж дають відповідей. Фактично, зберігається **асиметричний характер двосторонніх відносин, дисбаланс між очікуваннями і пропозицією у відповідь**. Для українців вступ в ЄС – це національна мрія, світло в кінці тунелю, надія

на досягнення гідних життєвих стандартів. ЄС же готовий до близьких відносин, однак не готовий бачити питання членства на порядку денному щонайменше декілька десятиліть. Описана вище нинішня ситуація лише збільшує прірву між європейськими очікуванням українців і реальними можливостями ЄС надати Україні членство навіть у віддаленому майбутньому.

Українське суспільство і частково політикум хочуть бачити ЄС «добрим поліцейським», під суворим поглядом якого український уряд робитиме реформи, що приведуть країну до об'єднаної Європи. Європейська інтеграція залишається стимулом політичних та економічних перетворень в Україні, але без перспективи членства і масивної передвступної допомоги **єдиним «пряником», який ще залишається в руках ЄС, є безвізовий режим.** Різкі заяви ЄС та прямий зв'язок з безвізовим режимом допоміг запобігти зриву системи електронного декларування доходів, що стало дійсно чи не першою системною та глибинною реформою. Але потенціал цього «пряника» вже вичерпано, його подальше утримання лише «на вітрині» може мати зворотну реакцію. А постійне використання лише «батоїв» призведе до швидкого зростання антиєвропейських настроїв.

Для урядових кіл роль ЄС важливий як канал фінансової, політичної і технічної підтримки, так і баланс і посередник у відносинах з РФ. ЄС сприймається як альтернативний центр сили, який може обмежити тиск Росії, бути альтернативою для поглинення проросійськими інтеграційними проектами. Тим не менш, «м'яка сила» ЄС виявилася неспроможною запобігти «жорсткій силі» Росії, застосованій проти країн пострадянського простору (Молдови, Грузії, України). УА не передбачає дієвих механізмів допомоги у безпекових чи воєнних питаннях. А для Брюсселя Україна є лише одним з багатьох партнерів, розташованих у безпосередній близькості до кордонів ЄС та залучених до співробітництва через механізм Європейської політики сусідства та програму Східного партнерства. Війна на сході України не належить до числа пріоритетних викликів безпеки ЄС в силу контрольованості конфлікту та локалізації гуманітарних наслідків бойових дій. Глобальна стратегія зовнішньої політики і політики безпеки ЄС, прийнята у червні 2016 р., дає дуже обережну характеристику ситуації на Донбасі, визначаючи її як дестабілізацію Східної України з боку Росії. Санкції, запроваджені проти Росії у відповідь на втручання у конфлікт в Україні, викликають розкол всередині ЄС, оскільки вони обмежують взаємовигідне економічне співробітництво окремих держав-членів – Греції, Угорщини, Словаччини, Італії тощо – з державою-агресором. Також очікується посилення дискурсу навколо санкцій у зв'язку з наближенням виборів у Франції та Німеччині в 2017 р., від яких у значній мірі залежить позиція ЄС щодо Росії.

Таким чином брак успіхів у двосторонніх відносинах за два з половиною роки після Майдану та зростання невирішених проблем, збільшення розриву між очікуваннями і отриманими результатами цілком ймовірно може призвести до **поступової зміни суспільного сприйняття ЄС та євроінтеграції.** Такі побоювання небезпідставні з урахуванням того, що за останні два роки кількість громадян, які вважають відносини з ЄС пріоритетним напрямком зовнішньої політики України зменшилась з 52,5% до 45,8%, а частка прихильників вступу до ЄС скоротилася з 53% до 49,7%. Зволікання із наданням безвізового режиму буде одним з найважливіших факторів, які визначать подальшу підтримку громадянами України європейської інтеграції. Надання безвізу протягом найближчих місяців збереже позитивне ставлення і підтримку більше 40% принаймні ще два роки. Якщо до березня не буде надано безвізовий режим, то можна спрогнозувати швидке падіння підтримки євроінтеграції протягом року до показників нижче 40% і її перетворення у суспільному сприйнятті на новітню версію «наукового комунізму».

У цьому випадку можливе послаблення, а то і дискредитація європейської ідеї, що за умов відсутності швидких і глибинних внутрішніх реформ призведе до зростання ідеологічного вакууму в Україні, який заповнять проросійські чи націоналістичні радикальні сили. Відсутність реформ, брак модернізації політичних і економічних інституцій, поразка ідеї єв-

ропейської інтеграції може призвести до консервації України як «сірої зони» та «слабкої держави» у просторі між ЄС та РФ та її інтеграційними структурами. Важко переоцінити негативні наслідки такого сценарію для України зокрема та Європи загалом.

Чи є альтернатива цьому негативному сценарію? Безперечно, що так. Для цього потрібно визнати і прийняти зміни у світі і на континенті, окреслити існуюче та потенційне поле співпадіння інтересів та цілей сторін і на цій основі вивести нову «магічну» формулу відносин, яка визначить максимально ефективну стратегію і тактику оновленої європейської зовнішньої політики України.

У ПОШУКАХ МАГІЧНОЇ ФОРМУЛИ

Виходячи з динамічних змін в міжнародному середовищі навколо України та ЄС, низки нових внутрішніх викликів і для ЄС, і для України, а також з огляду на зафіксовану в УА відсутність перспективи членства в ЄС Києву необхідно визнати, що на даному історичному етапі – протягом принаймні найближчих 10 років – ставити питання вступу в ЄС вже запізно і контрпродуктивно. Це слід було робити одразу після Помаранчевого майдану у 2005 чи після Революції гідності у 2014 році, коли для цього були сприятливі політичні та морально-психологічні умови. Після підписання і ратифікації угоди про асоціацію робити це беззмістовно, автори угоди «подбали», щоб окреслити перед Україною таку кількість завдань, виконання яких вимагатиме десятиліття, можливо й не одне. Лише після реалізації більшості положень УА Україна знову зможе поставити на порядок денний питання членства, не раніше.

Тому на даному етапі метою євроінтеграції та відносин з ЄС слід визнати **максимальне використання фінансово-технічної допомоги та ресурсів ЄС, а також законодавства ЄС для модернізації українських політичних та економічних інституцій**, захисту демократії та фундаментальних прав і свобод, економічного підйому, зростання виробництва, інвестицій та експорту, підвищення добробуту українських громадян. Відповідно, пріоритетним має бути визначено виконання саме тих директив та вимог ЄС, які допоможуть досягненню цих цілей. Україна не повинна виконувати вимоги ЄС лише з метою виконання вимог ЄС, особливо якщо вони суперечать українським національним інтересам (як, наприклад, вимоги щодо відновлення експорту необробленої деревини). Україна – не країна-кандидат на вступ до ЄС, **рівень вимог до України має відповідати рівню зобов'язань з боку ЄС**. Черговий кредит ЄС навіть під назвою «макроекономічна допомога» не є благом для української нації, використовується не для модернізації, а для проїдання і закривання дир в бюджеті, тому виконання вимог на зразок зняття обмежень для експорту

сирої деревини з метою отримання подібних кредитів не відповідає національним інтересам України.

Магічна формула європейської інтеграції України має базуватися на перетині об'єктивних інтересів Києва та Брюсселя. Потрібно чесно визнати, *що* Євросоюзу потрібно від України, і там, де це відповідає нашим інтересам, окреслити дійсно **спільний порядок денний**. Євросоюзу потрібні безпека і стабільність на своїх східних кордонах, наявність там географічно близької надійної та ефективної виробничої бази, безпечних та безпроблемних транспортних та енергетичних мереж, а також людських ресурсів для покриття власного дефіциту робочих рук. Україні потрібне збереження і відновлення територіальної цілісності, безпека і стабільність всередині і навколо нашої держави, розвиток демократії та прав і свобод, відновлення економічного зростання та добробуту, створення нової виробничої бази і зростання експорту промислової та інтелектуальноємної продукції, модернізація державного управління, охорони здоров'я і освіти, соціальної, транспортної, енергетичної, інформаційної інфраструктур. Переважна більшість питань співзвучні, хоч інтереси сторін часто значно відрізняються, оскільки маємо справу з різними соціально-економічними моделями. І оскільки мова не йде про вступ до ЄС, то маємо сфокусуватися на тих питаннях і сферах співробітництва, де наші інтереси співпадають з інтересами ЄС, несуть вигоди та переваги Україні; в інших напрямках наші зусилля чи тим більше поступки мають бути збалансовані аналогічними поступками іншої сторони.

Наприклад, існує повне співпадіння інтересів щодо **створення умов для перенесення виробничих потужностей в Україну і зростання промислово-інтелектуального експорту з нашої країни в ЄС**. На нашу думку, це має стати **пріоритетом №1** для української влади у відносинах з ЄС. А для цього потрібно максимально спростити умови реєстрації та ведення бізнесу, зняти перешкоди для руху капіталів, скасувати обмеження НБУ для економічної активності, усунути митну та податкову корупційну складову та тиск тощо. І, що навіть більш важливо, відновити верховенство права, забезпечити хоча би мінімальні стандарти роботи судочинства і правоохоронних органів, створити абсолютні гарантії недоторканності інвестицій, капіталів та приватної власності. За умов вступу західних сусідів України до ЄС та інтеграції східних сусідів навколо РФ, Україна має шанс стати загальноєвропейською зоною економічної свободи і процвітання, гаванню для європейського і російського капіталу, новітнім європейським Сінгапуром, Гонконгом чи Кіпром. Падіння гривні робить розміщення виробництва в Україні для європейських компаній привабливішим, ніж у Китаї. Все, що потрібно для перетворення цього потенціалу в практику – це максимальна лібералізація, верховенство права, усунення держави від будь-якої участі в економічних процесах окрім забезпечення антимонопольного законодавства, чесної конкуренції та рівного доступу.

Іншим пріоритетом має стати повна інтеграція транспортних інфраструктур. Слід пере-направити фінансові кошти ЄС з проїдання чи неефективних витрат на побудову доріг і іншої транспортної інфраструктури. Це ж торкається і енергетики. За нинішніх умов перетворення НАК Нафтогазу в український варіант Газпрому є найбільшою загрозою енергетичній безпеці та соціальній стабільності країни. Україні потрібне негайне і беззастережне виконання третього енергопакету ЄС і повна лібералізація енергетичного ринку, допуск до виробництва та продажу енергоносіїв усіх компаній, які готові тут працювати. Функції держави мають бути негайно обмежені лише контролем за рівним доступом до транспортних систем та ринків.

Окремо слід відзначити, що дезінтеграційні процеси всередині ЄС необов'язково мають негативний контекст для України. Нам потрібно активніше входити у внутрішньоєвропейські дебати щодо створення **різнорівневої Європи, Європи різних швидкостей та рівнів інтеграції**. Якщо повноцінний вступ в ЄС неможливий протягом десятиліть, то інтеграція в окремі галузі чи сектори є цілком реальна і залежить лише від інституційної спроможності України здійснити реформи. Україна, як і Норвегія, Швейцарія, Велика Британія, Туреччина та низка інших європейських країн, які не можуть або не хочуть мати повноцінне членство, можуть скласти окрему групу держав з частковою інтеграцією на зразок Європейського економічного простору. Досягнення вільного пересування товарів, капіталів, послуг та робочої сили всередині Європи є досяжною і гідною метою євроінтеграції України на найближчі десятиліття. Це не викликати перешкоди з боку євроскептиків всередині ЄС і навіть може слугувати засобом «умиротворення» Росії, способом надання їй можливості також бути залученою до європейських процесів та шляхом виходу з тупика, куди завела цю країну політика її нинішнього керівництва.

Україні необхідно будувати свою європейську політику на основі прагматизму, відкинувши ілюзії про перспективу членства на найближчі десятиліття чи щодо готовності ЄС посилити чи навіть постійно утримувати режим санкцій і тиску на РФ. Європі потрібна не Україна, яка стікає кров'ю, захищаючи її від російського агресора, а стабільна і успішна країна, яка створює якомога менше проблем і надає якомога більше перспектив та можливостей для процвітання і розвитку. А це, як і перемога у конфлікті з північним сусідом, можливо лише у випадку реалізації системних внутрішніх реформ.?